

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА ЛІНГВІСТИКИ

Актуальні проблеми аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права: теорія та практика

Круглий стіл, присвячений до дня юриста України

Збірник наукових праць

5 жовтня 2021 року

Біла Церква

2021

УДК: 349.42

ШЕВЧЕНКО Л.О., магістрантка 2-го року навчання

Науковий керівник – **ПАХОМОВА А.О.**, к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Важливим кроком з боку держави у сфері регулювання науково-дослідної роботи стало прийняття загальнодержавної комплексної програми розвитку високих наукоємних технологій. Програма спрямована на запровадження моделі сталого економічного зростання вітчизняних підприємств шляхом удосконалення структури їх основного капіталу та інтенсивного інвестування високотехнологічного виробництва.

Ключові слова. інновації, аграрна сфера, інжиніринг, інвестиції, аграрна наука.

Характерною особливістю практичного застосування законодавчих актів в сфері агроінновацій є невиконання більшості із визначених норм, про що було відзначено ще під час парламентських слухань 16 червня 2004 року. У 2005-2006 роках неодноразові спроби ввести в дію законодавчі акти та провести навіть обмежені заходи, спрямовані на стимулювання науково-технічної та інноваційної активності, блокувалися Міністерством фінансів України. Така ситуація є абсолютно неприйнятною. Це свідчить про системні ознаки правового нігілізму у сфері реалізації державної науково-технологічної політики, що закладаються через державну систему законотворчості.

У 2004 році на законодавчому рівні було визначене поняття державної цільової програми як комплексу взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, що здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням. Закон України «Про державні цільові програми» чітко поділив програми на загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, які охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання і здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади, та інші програми, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, а також окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки [1].

Ще одним важливим кроком з боку держави у сфері регулювання науково-дослідної роботи стало прийняття загальнодержавної комплексної

програми розвитку високих наукоємних технологій. Програма спрямована на запровадження моделі сталого економічного зростання вітчизняних підприємств шляхом удосконалення структури їх основного капіталу та інтенсивного інвестування високотехнологічного виробництва.

Високі наукоємні технології Програма визначила як технології, що створюються на підставі результатів наукових досліджень та науково-технічних розробок, забезпечують виготовлення високотехнологічної продукції.

Метою Програми стало забезпечення сприятливих умов для створення і розвитку наукоємних технологій і на цій основі широкомасштабна модернізація національної економіки. Основними завданнями Програми була визначена реалізація проектів з розроблення наукоємних технологій та впровадження таких технологій на підприємствах базових галузей виробництва за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності.

Виконання Програми передбачається забезпечити двома етапами. Перший етап (2005–2008 роки) – реалізація проектів з розроблення наукоємних технологій, які мають найбільший ступінь готовності до впровадження. Другий етап (2009–2013 роки) – впровадження на підприємствах наукоємних технологій, розроблених за результатами виконання Програми на першому етапі.

Орієнтовний обсяг фінансування першого етапу виконання Програми на 2005–2008 роки у сфері розроблення наукоємних технологій для розвитку сільського господарства і переробної промисловості становить в середньому 158,1 млн гривень, у тому числі виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт – 60,3 млн гривень [2, с 92]. Обсяг фінансування другого етапу визначається за підсумками виконання Програми на першому етапі.

Система сільськогосподарського дорадництва спрямована на поширення знань і результатів науково-дослідних робіт серед сільськогосподарських товаровиробників, надання сільському населенню дорадчих послуг з питань менеджменту, маркетингу, сучасних технологій та розвитку соціальної сфери села тощо. Незважаючи на досить тривалу вітчизняну історію таких служб, для значної частини громадян – від селян до народних депутатів – така діяльність є новою і викликає чимало запитань.

Ідея створення дорадчих служб на базі інститутів УААН була імплементована у відповідному законопроекті, але пізніше не знайшла підтримки серед науковців, а законопроект у 2001 році був відхилений Кабінетом міністрів України. Правові засади здійснення сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні знайшли своє відображення в Законі України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» [3]. Основним завданням дорадчої діяльності в сфері проведення НДР стало поширення та впровадження у сільськогосподарське виробництво сучасних технологій, новітніх досягнень науки і техніки.

Нерозвинутість ринкової та соціальної інфраструктури у сільській

місцевості, особливо такої її важливої складової, як інформаційно-консультаційне забезпечення товаровиробників; низький рівень обізнаності з новітніми досягненнями сільськогосподарської науки та відсутність практичних навичок інноваційного розвитку в умовах обмежених фінансових, матеріальних та інших ресурсів, а також відсутність ефективних механізмів співпраці аграрної науки, освіти і сільського господарства спричинили зниження агроресурсного потенціалу країни.

Для запобігання негативного явища розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2005 році було схвалено Концепцію Державної цільової програми сільськогосподарської дорадчої діяльності на 2006-2009 роки [4], яка визначила ряд засобів покращення стану в аграрному секторі. Проблему надання дорадчих послуг передбачається розв'язувати шляхом інформування сільськогосподарських підприємств та сільського населення про новітні досягнення науки і техніки, впровадження у виробництво сучасних технологій, передового досвіду господарювання. Необхідним також є залучення до надання дорадчих послуг вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації, які здійснюють підготовку кадрів для сільського господарства, а також суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності у сфері сільського господарства.

Надалі аналогічні поняття були проголошені постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми сільськогосподарської дорадчої діяльності на період до 2009 року», яка мала на меті формування в Україні ефективної та доступної мережі сільськогосподарських дорадчих служб для задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення у розширенні професійних знань і вдосконаленні практичних навичок, підвищенні ефективності господарювання та розвитку сільської місцевості [5].

У 2005 році Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» одним зі шляхів реалізації основних пріоритетів державної аграрної політики визначив формування сприятливого економічного середовища для ефективної діяльності суб'єктів аграрного виробництва шляхом поліпшення наукового забезпечення розвитку аграрного сектору [6].

Новелою в законодавстві України, що регулює науково-дослідну діяльність, стало прийняття в 2006 році Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [7]. Цей Закон визначив правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій і спрямований на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, технологічного оновлення виробництва продукції, охорони майнових прав на вітчизняні технології на території держав, де планується або здійснюється їх використання, розширення міжнародного науково-технічного співробітництва у цій сфері.

Державне управління в даній галузі здійснюється безпосередньо

центральними органами виконавчої влади, Національною та галузевими академіями наук. Центральні органи виконавчої влади подають Кабінету Міністрів України пропозиції до проектів державних програм технологічного оновлення галузей промисловості стосовно набуття або передачі прав на технології та їх складові.

Центральні органи виконавчої влади, що провадять згідно з їх положеннями наукову та науково-технічну діяльність, Національна та галузеві академії наук, у складі яких перебувають науково-виробничі об'єднання, підприємства, установи і організації, технологічні парки, які можуть створювати або використовувати технології та їх складові: розробляють галузеві комплексні програми технологічного оновлення підприємств та забезпечують їх виконання; сприяють створенню імпортозамінних технологій та їх складових; беруть участь у формуванні галузевих реєстрів технологій та їх складових, подають клопотання про внесення певних технологій або їх складових до державного реєстру технологій; сприяють залученню інвестицій до виконання програм технологічного оновлення підприємств.

Також на центральні органи виконавчої влади та академії наук покладені обов'язки щодо забезпечення захисту прав на об'єкти права інтелектуальної власності, які є складовими технологій, шляхом взяття участі у підготовці договорів про трансфер технологій; забезпечення своєчасного подання до уповноваженого органу звітів про патентно-кон'юнктурні, наукові дослідження, конструкторські, проектні, випробувальні роботи, пов'язані зі створенням і використанням технологій та їх складових, патентуванням та ліцензуванням; здійснення контролю за передачею майнових прав на технології та їх складові, що створені за державні кошти, науково-виробничим об'єднанням та підприємствам, до сфери діяльності яких належить використання цих технологій, за виплатою ними винагороди авторам складових технологій відповідно до укладеного з ними договору; здійснення контролю за веденням обліку складових технологій у складі майна науково-виробничих об'єднань, підприємств, установ і організацій, яким передані права на їх використання, у тому числі нематеріальних активів, що є такими об'єктами, а також виконання інших функцій, встановлених законодавством, у межах своєї компетенції.

Для забезпечення виконання функцій, пов'язаних зі створенням, використанням, патентуванням та ліцензуванням прав на технології та їх об'єкти, уповноважений орган, інші центральні органи виконавчої влади, Національна та галузеві академії наук створюють структурні підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, а також у межах повноважень підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в установах науки, освіти, охорони здоров'я та інших державних установах, що належать до сфери їх управління.

У разі потреби підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності можуть створюватися на підприємствах,

що належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади та академій наук.

Порівнюючи розвиток науки та інноваційної діяльності в Україні з тенденціями, що мають місце у країнах ЄС, Росії, Далекого Сходу, Південно-Східної Азії, США, слід відзначити, що Україна загрозовано наближається до стану відсталої держави. Неприпустимо затягується процес інституційних перетворень системи науково-технічного і кадрового забезпечення економіки України відповідно до умов світового ринку. Загрозованих масштабів набуло старіння наукових кадрів, критичної межі досягла зношеність парку наукового обладнання та матеріально-технічної бази науки, внаслідок чого наукова складова національної конкурентоспроможності неухильно знижується.

Наразі, коли у всіх розвинених державах спостерігається виразна переорієнтація державної політики на використання наукових знань як головного ресурсу економічного зростання, науково-технічний потенціал України, особливо в аграрній сфері, доведений нині до стану, за яким можуть статися незворотні зміни, що унеможливлять його використання в інтересах інноваційного розвитку суспільства.

Ще одним нововведенням у сфері НДР в аграрному секторі стало запровадження системи інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України. Правові, економічні та організаційні засади формування і функціонування системи інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу встановлює Закон України «Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України» [8]. Закон регулює відносини у сфері технічного і технологічного обслуговування агропромислового комплексу, сприяє розвитку економічних умов для створення, випробування, виробництва, реалізації, використання і обслуговування технічних засобів для галузей агропромислового виробництва.

Одним з основних завдань системи інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України є сприяння освоєнню результатів наукових, дослідно-конструкторських та технологічних розробок для інноваційного розвитку агропромислового комплексу.

Наукове обслуговування системи інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу здійснюється науково-дослідними, дослідно-конструкторськими, машиновипробувальними установами й організаціями з використанням мережі суб'єктів єдиного науково-виробничого інформаційного простору. Наукове обслуговування здійснюється шляхом визначення пріоритетів технічної політики та програм розвитку системи інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу, а також проведенням наукових досліджень, дослідно-конструкторських розробок нових типів технічних засобів і технологій для агропромислового комплексу та їх випробування.

Координацію НДР і дослідно-конструкторських робіт здійснює спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу.

Серед юристів-науковців, по суті, вже тривалий час існує думка щодо необхідності кодифікації агропромислового законодавства. Проте, за окремими винятками, проблема зводиться поки що до констатації необхідності прийняття Аграрного кодексу та висвітлення ряду передумов [1, с. 94].

Предметом правового регулювання запропонованого кодифікаційного акту мають стати аграрні відносини, що являють комплекс взаємопов'язаних між собою майнових, підприємницьких, земельних трудових та управлінських суспільних відносин, які складаються у сфері виробничих, підприємницьких, споживчих відносин за участю аграрних товаровиробників всіх форм власності й форм господарювання. Таким чином, Аграрний кодекс повинен відображати функції публічної влади в галузі створення, забезпечення функціонування і розвитку АПК країни [1, с. 95].

На нашу думку, обґрунтованою є доцільність розроблення та внесення до проекту Аграрного кодексу положень, які б визначали науково-технічну продукцію як об'єкт правового регулювання та обігу в сільському господарстві, та регулювали основи здійснення НДР в аграрному секторі економіки.

Існуючі тенденції і фактори прискорення науково-технічного прогресу обумовлюють необхідність аналізу стану законодавства у сфері науково-дослідної діяльності порівняно з європейським законодавством.

Інтеграція аграрного сектору економіки України в європейський і світовий економічний простір потребує переходу на міжнародні стандарти, налагодження зв'язків з міжнародними, зарубіжними і вітчизняними ринковими, науковими, інформаційними центрами. Для створення основ взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного, науково-технічного та культурного співробітництва між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами з одного боку та Україною з іншого боку, в середині 1994 року була підписана Угода про партнерство та співробітництво.

Відповідно до даної угоди, сторони взяли на себе зобов'язання сприяти співробітництву в галузі цивільних наукових досліджень та технічних розробок на основі взаємної вигоди та з урахуванням наявних ресурсів, належного доступу до їх відповідних програм та з урахуванням належного рівня ефективного захисту прав інтелектуальної, промислової та комерційної власності.

Таке співробітництво в галузі науки і техніки включає в себе: обмін науковою і технічною інформацією; спільну діяльність в галузі наукових досліджень та технічних розробок; діяльність по професійній підготовці та програмах мобільності для науковців, дослідників та технічного персоналу, які беруть участь у наукових розробках з обох сторін.

Визнаючи те, що Україна і Європейське Співтовариство проводять дослідницьку і технологічну діяльність у багатьох галузях, що становлять

спільний інтерес, і те, що участь кожної зі сторін у таких дослідженнях та розробках на основі взаємності сприятиме взаємній вигоді, у липні 2002 року в м. Копенгаген Україна, з одного боку, і Європейське Співтовариство, з другого боку підписали Угоду про наукове і технологічне співробітництво [1, с 97].

Ця Угода спрямована на створення правової основи для співробітництва у сфері наукових і технологічних досліджень, що розширить і зміцнить співпрацю в галузях, які становлять спільний інтерес, і сприятиме використанню результатів такого співробітництва для економічної та соціальної вигоди сторін. Одним з напрямів співробітництва також стали дослідження в галузі сільського господарства, лісового господарства та рибальства.

Можна констатувати, що законодавці України поступово вибудовують правову базу для підтримки науки, НДР й стимулювання інноваційного розвитку. Процес цей іде нерівно, зі збоями, часом доводиться відступати, скасовуючи ті або інші в принципі правильні й прогресивні норми. Проте рух уперед все-таки відбувається. У процесі боротьби думок і позицій навколо цієї законотворчості відбувається поступове нагромадження знань, підвищення рівня інноваційної культури в апараті керування й у суспільстві — ми наближаємося до тієї критичної межі, за якою, сподіваємося, дійсно почнеться інноваційний розвиток економіки — коли наукове знання й пов'язані з ним інновації стануть і для нашої країни основним фактором економічного зростання.

Список використаної літератури:

1. Про державні цільові програми : Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 352.
2. Державно-правове регулювання аграрної сфери: вітчизняний та міжнародний досвід: Навчальний посібник / О.Г. Курчин, І.В. Ковальчук, А.О. Пахомова – Біла Церква, 2021. – 318 с.
3. Про сільськогосподарську дорадчу діяльність : Закон України від 17 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 38. – Ст. 470.
4. Про схвалення Концепції Державної цільової програми сільськогосподарської дорадчої діяльності на 2006-2009 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 червня 2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 25. – Ст. 1447.
5. Про затвердження Державної цільової програми сільськогосподарської дорадчої діяльності на період до 2009 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2007 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 52. – Ст. 2125.
6. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18 жовтня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 1. – Ст. 17.

7. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14 вересня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 45. – Ст. 434.
8. Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України : Закон України від 05 жовтня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – N 47. – Ст. 464.

УДК 332:26

ЯРЕМЧУК В.О., магістрант 2-го року навчання

Науковий керівник – **НАСТІНА О.І.**, к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВА ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Конституція України та Земельний кодекс України закріплюють принципове положення про те, що земля перебуває під особливою охороною держави. Вирішення проблеми запобігання деградації земель сільськогосподарського призначення багато в чому залежить від того, наскільки ефективною буде їх правова охорона.

Ключові слова: охорона земель, раціональне використання

В сучасній науці земельного права охорона земель розглядається як система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Законодавче закріплення отримали лише загальні підходи щодо поняття, завдань, змісту охорони земель, стандартизації і нормування в цій сфері та відтворення родючості ґрунтів, вимоги щодо рекультивації, охорони земель від забруднення небезпечними речовинами, охорони ґрунтів, використання техногенно забруднених земель. Що ж стосується запобігання деградації земель, то, на жаль, норми розділу не містять спеціальних вимог із цього приводу.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПОВИХ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ Цимбалюк Н.Р.	C. 139
ФУНКЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ Шаповалова А.М.	C. 145
ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНІЙ СФЕРІ Шевченко Л.О.	C. 152
ПРАВОВА ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ Яремчук В.О.	C. 159
АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ НАЯВНИХ ТИПІВ ТА МОДЕЛЕЙ СИСТЕМ СТРАХУВАННЯ ВКЛАДІВ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ Яцун М.А.	C. 163